

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

IMPACT OF MIGRATION ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE DURING MILITARY AGGRESSION

Стаття присвячена дослідженню та аналізу проблем міграції з України. В останні роки спостерігається стрімкий міграційний потік мігрантів з України. Військова агресія, яка загрожує життю мирних жителів, погіршення енергопостачання, втрата житла, складні матеріальні умови, психологічна напруга стали поштовхом для збільшення динаміки міграції. Автор розкрив чотири етапи міграційних процесів в Україні та зосередив свою увагу на сучасному етапі. Сьогодні міграційні процеси в Україні стають об'єктом дослідження як державних органів влади, так і науковців. При дослідженні проблем міграції в Україні, автор простежив їх вплив на демографічну ситуацію в державі та соціально-демографічні прогнози на майбутнє. Розглянуті негативні тенденції демографічної ситуації, яка набуває кризових ознак і стає серйозним викликом для довгострокового соціально-економічного розвитку України. В статті висвітлений підхід до оцінювання середовища розвитку міграційних процесів та критерії, які дозволять побудувати універсальну методіку. Проаналізований вплив міграційних процесів на економіку України та глибокі кризові наслідки для майбутнього країни. Висвітлені дані Світового банку, щодо інвестиційного клімату, рівня інвестицій в Україну, їх вплив на населення України та показники робочої сили. Сучасні умови життя в Україні, міграційні потоки призводять до масового скорочення та дефіциту кваліфікованих працівників, зниження економічних показників. Україні доведеться зіткнутися з парадоксом, коли в умовах гострого дефіциту трудових ресурсів, мільйони українців будуть працювати не на економіку нашої держави, а за кордоном. Зменшення працездатного населення, демографічна криза стане серйозним викликом для довгострокового соціально-економічного розвитку України.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, економічна криза, державна політика, аналіз даних.

The article is devoted to research and analysis of the problems of migration from Ukraine. In recent years, a rapid migration flow of migrants from Ukraine has been observed. Military aggression that threatens the lives of civilians, deterioration of energy supply, loss of housing, difficult material conditions, and psychological stress became the impetus for increasing the dynamics of migration. The author revealed four stages of migration processes in Ukraine and focused his attention on the current stage. Today, migration processes in Ukraine are becoming the object of research by both state authorities and scientists. When studying the problems of migration in Ukraine, the author traced their impact on the demographic situation in the country and socio-demographic forecasts for the future. The negative trends of the demographic situation, which acquires crisis characteristics and becomes a serious challenge for the long-term socio-economic development of Ukraine, are considered. The article highlights the approach to the assessment of the environment for the development of migration processes and the criteria that will allow building a universal methodology. The influence of migration processes on the economy of Ukraine and the profound consequences of the crisis for the future of the country are analyzed. The data of the World Bank regarding the investment climate, the level of investments in Ukraine and their impact on the population of Ukraine and labor force indicators are highlighted. Modern living conditions in Ukraine, migration flows lead to a massive reduction and shortage of qualified workers and a decrease in economic indicators. Ukraine will have to face a paradox when, in conditions of acute shortage of labor resources, millions of Ukrainians will work not for the economy of our country, but abroad. The reduction of the working population, the demographic crisis will become a serious challenge for the long-term socio-economic development of Ukraine.

Key words: migration, migration processes, economic crisis, state policy, data analysis.

УДК 314.15:330.34(477):355.01(470)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.62.6>

Рабець О.І.

аспірант 1-го року навчання
факультету соціології
та соціальної політики
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Упродовж останніх трьох років приділяється велика увага дослідженням такого явища як міграція в Україні та вплив міграційних процесів на економіку країни, де вивчаються причини та наслідки, а також негативного явища.

Як і раніше, так і тепер, основними критеріями міграційного процесу залишаються:

- 1) економічні (пошук людьми кращих умов життя);
- 2) політичні (пов'язані з війнами, дискримінацією);
- 3) стихійні (природні катастрофи, стихійні лиха, хвороби).

Аналізуючи останні десятиліття на усій планеті, спостерігається інтенсифікація негатив-

ного явища такого, як насильство. А самим «яскравим» прикладом цього є таке негативне явище, як війна. І саме воєнні конфлікти є причиною зростання кількості мігрантів.

Цей етап міграційного процесу не оминув і Україну. Широкомасштабна збройна агресія РФ проти України, яка розпочалася 24 лютого 2022 року, травмування цивільного населення, масові вбивства, руйнування цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури, призвели до масової міграції населення.

За офіційними даними з початку 24 лютого 2022 року, кількість населення України зменшилася на 6,7 млн. осіб [1]. Скоротилося і число молоді віком до 20 років та жінок про-

дуктивного віку [2]. Тому аналіз, дослідження та вирішення нагальної проблеми спричинені війною з росією, спричинили низку актуальних питань і способів їх вирішення.

В останні роки, а саме з лютого 2022 року, ми спостерігаємо стрімке скорочення населення, яке і надалі посилюється війною та міграцією. І, якщо у попередні роки (до лютого 2022 року), в період становлення незалежності в національному законодавстві з питань адміністративного обліку природного руху населення з усіх записів актів цивільного стану вилучалася інформація про рівень зайнятості та освіти осіб, на яких вони склалися, так як не проводився облік міграційної активності населення, то прийнятий Закон України «Про свободу пересування і вільний вибір місця проживання в Україні» (14.12.2003 р. № 1382-IV [2]), Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» (05.11.2015 № 761-VIII [3]), розпорядження Кабінету міністрів України (12 липня 2017 р. № 482-р «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» [4]) та розпорядження Кабінету міністрів України від 18 липня 2018 р. № 504-р. «Про проведення пробного перепису населення» [5], активізувала роботу органів державної влади, які були направлені на зміну, удосконалення та реалізацію законодавства про міграцію.

Окреслені питання є актуальними і потребують досконалого вивчення та аналізу, а також проведення дослідження щодо визначення стану розвитку та удосконалення міграційного процесу в Україні. Адже війна призвела до втрати роботи до 15 мільйонів українців працездатного віку. При чому, рівень безробіття постійно зростає, і процес зупинення і відновлення працівників на робочі місця передбачити неможливо.

Процес дослідження даного явища має на меті вивчення впливу міграції на економіку України у розрізі таких сегментів економіки як ринок праці, соціальні послуги та загальну економічну ситуацію.

Мета статті полягає у дослідженні та узагальненні наукової позиції та розробці пропозицій у руслі позитивного становлення міграційного процесу, як важеля щодо удосконалення всебічного розвитку України; визначення причин та основних тенденцій зростання трудової міграції.

Вивчаючи питання щодо проблеми міграційного процесу протягом останніх років вивчалася багатьма вітчизняними науковцями, також проводилася велика кількість досліджень щодо виявлення причин і наслідків проблем міграційного процесу. Наприклад, Кудин С. І. та Федик М. В. здійснювали дослідження практики управління людським капіталом в умовах соціально-економічної

кризи, спричиненої пандемією COVID-19. У працях Подри О. та Петришина Н. [8], проводився аналіз міграційних процесів в Україні, висвітлювалися основні фактори, що спричиняють міграцію та їх вплив на соціальний та економічний ландшафт країни. Науковці, такі як Томашук І. і Болтовська Л. [9] зосередили дослідження щодо глобалізації світової економіки та її впливі на міграційні процеси. Черній Л., досліджуючи міграційні процеси та їх вплив на соціально-демографічну ситуацію вказує на те, що міграційні процеси, з одного боку, здатні руйнувати власну ідентичність, а з іншого, можуть сприяти їх розвитку [10].

Щодо питання міграції робочої сили є предметом досліджень таких науковців як: Н. Бортник, О. Гриценко, А. Задоя, Т. Камінської, А. Сухорукова, С. Фоміна, В. Тарасевича, а саме теоретичні основи явища зовнішньої міграції було продемонстровано у працях М. Шульги, Е. Лібанова, О. Малиновської. Питанням впливу міграційного капіталу на національний економічний розвиток було викладено у роботах А. Гайдуцького, К. Кравчука та ін. науковців, що заклали наукову основу для у подальшому дослідження вказаної тематики.

Отже, не зважаючи на значну кількість наукових праць та робіт, які присвячені міграційній діяльності, політична, економічна та соціальна ситуація в Україні вимагає дослідження, аналізу, пошуку та розробки оптимальної моделі щодо ефективних шляхів її забезпечення. Наявна література, що зараз є в Інтернеті у вигляді наукових розробок і досліджень, дає змогу отримати цілісне розуміння виклику і можливостей, які створює міграція в Україні. Це дає можливість сформулювати комплексний погляд на майбутнє економіки в умовах повномасштабної війни.

Слід зазначити, що у вітчизняній економічній літературі зараз відсутня загальноприйнята методика оцінювання середовища розвитку міграційних процесів, що унеможливує запровадження системного моніторингу зовнішньої міграції населення. Тому під поняттям такого визначення як «середовище розвитку міграційних процесів» ми розуміємо систему чинників (економічних, соціальних, демографічних, політичних, культурно-духовних, інституційних та територіальних), що сприяють виштовхуванню або притяганню мігрантів.

Підхід до оцінювання середовища розвитку міграційних процесів повинен відповідати критеріям (таблиця 1), що дозволять побудувати універсальну методiku, яка матиме як наукове, так і прикладне значення.

Останніми роками країни Східної Європи переживають міграційні процеси, що були наслідками різного виду економічних, соці-

альних та політичних факторів, які включали в себе пошук кращих економічних можливостей, підвищення рівня життя через політичну нестабільність та перехідні процеси, що відбувалися в деяких країнах. Щодо України, то цей процес ділять на такі чотири етапи.

1. *Перший період – здобуття незалежності (1991–2004 рр.)*, який характеризується внутрішньою міграцією – із села в місто. Тобто відбувся виїзд невеликої кількості українців за кордон, переважно в росію та країни СНД. У цей період українці шукали можливості працевлаштування в ближніх країнах.

2. *Другий – інтеграційний період (2004–2013 рр.)*. Це період, коли відбулося переселення з села в місто, а також зростає зовнішня міграція, а саме до країн Західної Європи, а також внаслідок розширення ЄС та запровадження безвізового режиму для громадян України. Так громадяни виїжджали до Польщі, Іспанії, Італії тощо у пошуку кращого заробітку. Внаслідок чого Україна стала транзитною країною для мігрантів з Азії та Африки, що намагалися потрапити до Західної Європи.

3. *Третій – окупаційний період (2014–2021 рр.)*. Це період, коли внаслідок бойових дій з'явилася велика кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), коли багато українців покинули зони військових дій у Донецькій і Луганській областях. Українці шукали притулку в сусідніх країнах, насамперед у Польщі та інших державах ЄС, а трудова міграція продовжувала залишатися важливим фактором, оскільки все більше українців шукали можливості працевлаштування за кордоном.

4. *Теперішній, четвертий – воєнний період (24 лютого 2022 р. – дотепер)*. Російсько-українська повномасштабна війна, що розпочалася 24 лютого 2022 року, глибоко вплинула на міграційні процеси в Україні: руйнації, масові

вбивства призвели до масового переміщення людей, коли мільйони українців покинули свої домівки в пошуках безпеки всередині країни або за її межами (у Польщі, Угорщині, Словаччині, Румунії та Молдові, а також в інших державах-членах Європейського Союзу).

Проблема, яка постала сьогодні в плані міграційних процесів в Україні, привертає увагу не тільки державних діячів, але і науковців та усієї громадськості і, безумовно, особлива актуальність її зростає в період прийняття важливих державних рішень під час голосування у виборчому процесі, при проведенні референдумів, втіленні в життя державних програм щодо політичного та соціально-економічного розвитку України.

Враховавши тенденції щодо збільшення кількості мігрантів у світі, процес якого постійно нагнітається, призвело до того, що 5 грудня 1951 року у м. Брюсселі було створено Міжнародну організацію з міграції (англ. International Organization for Migration; MOM / IOM) – міжурядову міжнародну організацію. Мета такої організації – це злагоджена координація держав та міжнародних організацій міжнародної міграційної політики, створення форуму для обговорення актуальних питань у міграційній сфері та надання державам допомоги у випадку реалізації певних проектів міграційної сфери. Саме MOM надає допомогу КМУ при розробці державної митної політики та ефективного використання зв'язку між міграцією та розвитком шляхом підвищення обізнаності основних зацікавлених сторін про суть, застосування та вплив грошових переказів, які надходять в Україну, а також можуть охарактеризувати фінансову поведінку мігрантів та їх домашніх господарств, показати рівень загального впливу на соціально-економічний розвиток країни міграції.

Таблиця 1

Принципи відбору показників для побудови методичного підходу оцінки середовища розвитку міграції

Принципи	Значення
Повнота	Здатність охопити різні групи населення
Доступність	Оцінка без проведення спеціальних досліджень згідно інформації Державної служби статистики України
Надійність	Забезпечення надійності оцінок на регіональному та національному та рівнях
Універсальність	Відображення інтегральним показником впливу міграційних процесів
Специфічність	Відповідність середовища міграційної активності населення специфіці проблеми
Компаративність	Порівняння у динаміці та за загальною ознакою
Валідності	Кількісне відображення щодо впливу на середовище міграційної активності населення.
Відтворюваності	Одержання достовірних результатів при використанні інтегрального показника за різних умов і в різний період часу.
Відсутність подвійного впливу	Недопущення мультиколінарного зв'язку між автокореляцією і показниками.

При дослідженні проблеми міграційних процесів в Україні, нам буде цікаво простежити їх вплив на демографічну ситуацію в державі, адже війна, яка досі триває в Україні, дала нові негативні демографічні прогнози зменшення населення. Для прикладу – у 2014 році населення складало близько 45 тис. осіб, а у 2020 році воно скоротилося до 44 тис. осіб. Довоєнні прогнози становили скорочення до 43 тисяч, а прогнози, які становитимуть вже у 2025 році – це скорочення до 33, 5 тис. осіб.

Така негативна демографічна криза є серйозним викликом для довгострокового соціально-економічного розвитку України. Адже це все передбачає глибокі кризові наслідки для економіки країни. Війна, що триває, призводить до того, що відбувається старіння населення. Молодь виїжджає за кордон, а це зменшує кількість працездатного та економічно-активного населення. А, отже, Україна зіткнеться з низкою перешкод щодо підтримки економічного зростання та забезпечення соціального добробуту своїх же громадян. Тобто, якщо не запровадити якісь зміни, можна очікувати негативні зміни в економіці.

Так, за даними Світового банку, очікується, що до кінця 2024 року приватне споживання скоротиться на 50 відсотків, порівняно з минулим роком. Обмеження можливостей експорту української продукції негативно вплине на інвестиційний клімат [11]. Навіть зараз вже можна відмітити, що рівень прямих інвестицій в Україну становить аж 0%! Звісно, як наслідок такого негативного процесу – скорочення податкових надходжень до державного бюджету, постійне зростання витрати на додаткові соціальні видатки. Спрогнозувати співвідношення податкових надходжень до ВВП також неможливо, так як постійно зростає показник старіння населення, а також йде постійне зменшення показника робочої сили.

Можна зазначити, виходячи з даних умов в країні та загрози життю населення спричиняє не лише відтік робочої сили на ринку праці, не тільки зменшення робочого населення, а й призвела до масового скорочення та дефіциту кваліфікованих працівників. Якщо війна і далі буде затягуватися, то є ймовірність того, що вимушено переселені особи за умов втрати власного житла змінюватимуть місце проживання і будуть у пошуку постійного житла та місця працевлаштування. І, з часом, навіть патріотично налаштовані українці будуть поступово виїжджати за межі країни, керуючись не тільки принципами збереження власного роду, але і у небажанні віддавати своє життя за незалежність країни. Це, звісно, звучить грубо, але це залишається фактом.

Відтік «української еліти і мозку» в країні продовжує зростати разом з небажанням воювати і віддавати своє життя і буде і надалі

зростати. Усе це сприятиме демографічним змінам усередині країни та відобразиться на ринку праці, зміні структури попиту і пропозиції робочої сили, що є новим викликом на повноцінному ринку праці як в Україні, так і в країнах Європи та/або інших приймаючих країнах.

Тому, цілком імовірно, що доведеться зіткнутися з парадоксом, коли в умовах гострого дефіциту трудових ресурсів, мільйони українців будуть працювати не на економіку нашої держави, а за кордоном. Натомість міжнародні рекрутингові агентства залучатимуть в Україну велику кількість трудових іммігрантів із країн, що розвиваються. Тобто, як уже раніше було зазначено, на зараз не відомі конкретні напрями та обсяги відновлення української економіки, тому можна визначити лише ключові питання майбутньої державної політики адаптації та інтеграції трудових іммігрантів до українського суспільства.

Тому саме зараз метою державної політики адаптації та інтеграції трудових іммігрантів до українського суспільства має бути формування міграційної політики, але не просто політики, а політики максимально ефективної для відновлення економічного потенціалу України. Варто також враховувати, що після відновлення економіки частина трудових іммігрантів прагнучим залишитися в Україні, отримати громадянство або дозвіл на тривале перебування. За умов ефективної міграційної політики це сприятиме зміцненню трудових ресурсів та ринку праці.

Також має місце Стратегія державної міграційної політики на період до 2025 р., яка заключає в себе реалізацію низки цілей державної міграційної політики, а саме: України вимагає удосконалення системи державного управління міграційними процесами. Важливими складовими системи, які сприяли б підвищенню її ефективності та виконанню завдань, що сформульовані у Стратегії, є інтеграція реемігрантів та іммігрантів в українське суспільство, цільове залучення міграційних трансфертів, врахування впливу міграційних процесів на економічне зростання регіонів і країни в цілому, використання міграційного потенціалу території для уповільнення темпів депопуляції.

Враховуючи такі аспекти, Україна повинна орієнтуватися на відтворення соціально-економічної безпеки власних громадян, забезпечуючи її базові елементи: достатні фінансові ресурси для соціально незахищених громадян, надання житла при його втраті й задовільні умови проживання в разі тимчасового перебування, доступ до закладів охорони здоров'я, доступ до ринку праці й закладів освіти, підвищення кваліфікації та/або перекваліфікації.

Особливу роль відводиться саме державному регулюванню економіки напряму щодо

забезпечення соціального та економічного розвитку країни, який реалізують органи влади на усіх рівнях і на постійній застосовувавши необхідний інструментарій, метою якого є підвищення ефективності дій та досягнення позитивних зрушень в системі національного господарства та його структурних елементах, а також недопущення негативних тенденцій розвитку економіки та суспільства. Сюди входить прогнозування впливу різного роду ризиків і загроз національній безпеці та її структурним та функціональним компонентам.

Суть поняття “державне регулювання економіки” формується зі застосуванням середовищного, антикризового, інструментального, методичного, ресурсно-функціонального та інституційного підходів. Актуалізація державного регулювання розвитку національних економік формується новими глобальними викликами, а саме у вигляді природних та техногенних надзвичайних ситуацій (пандеміяєю Covid-19, гібридні війни, технологічні зміни, демографічні виклики, процеси економічної глобалізації, політична нестабільність, екологічні проблеми, тощо) тобто з-поміж яких особливої уваги набуває проблема розвитку міграційних процесів, зміни їх інтенсивності, форм та наслідків.

Також важливою частиною щодо державного управління є розробка прогнозів. Так, згідно постанови Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1315 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки», було розроблено основні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки [12]. Такий Прогноз розроблено Міністерством економіки України за участі зацікавлених центральних органів виконавчої влади. Мета розробленого Прогнозу – формування уявлення щодо перспективи розвитку економіки України у 2024-2026 роках у населення, бізнесу, органів державної влади та міжнародної спільноти. Саме прогнозування – це віддзеркалення життя українців, що базуються на визначенні показників економіки країни. Прогноз проводився з урахуванням соціальних чинників та аналізом розвитку економіки у 2014–2024 році. Проводилася оцінка впливу на економіку до спровокованого повномасштабного військового вторгнення росії в Україну у 2014 році, включаючи агресії росії проти України з лютого 2022 року, та період військової активності до сьогодні. Разом з цим враховувалася реалізація заходів Уряду з нівелювання негативного впливу війни як на бізнес, так і населення в умовах систематичної фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів.

Незважаючи на складні умови, бізнес адаптується і, хоч і з великим «скрипом», повернув-

шись до роботи, поступово відновлює свою діяльність, переформатувавшись до інших регіонів та умов, проводячи і надалі зовнішньоторговельні операції, покращує свої очікування на майбутнє з огляду на власні сили, допомогу Уряду (запущено різноманітні програми кредитної та грантової підтримки бізнесу).

У Прогнозі також було закладено позитивні наслідки від реалізації вже прийнятих рішень щодо економічної політики, а також дії, пов’язані із реалізацією низки проектів з відбудови: відбудова зруйнованої енергетичної і соціальної інфраструктури, кроки з розмінування та повернення до сільськогосподарського обігу частини земель, кроки з розширення логістичних можливостей, кроки з збільшення державної підтримки бізнесу та населення (програми 5–7–9, eРобота, eОселя, Армія відновлення та інші), які реалізовуватимуться за допомогою партнерів [12].

Враховуючи це, 2024 рік стане етапом закріплення економічного відновлення, яке вже почалося у поточному році після значного падіння у 2022 році. Основними рушіями відновлення протягом прогнозного періоду будуть фактор, що заключає в себе безпеку та незворотний напрям щодо вступу до ЄС, який супроводжуватиметься зростанням інвестиційної активності через нагальну потребу країни у відновленні втрат виробничих потужностей і інфраструктури, понесених від війни.

Такі процеси будуть підтримуватися сзавдяки продовження ефективного співпраці із міжнародними партнерами та фінансовими організаціями, а саме – продовження реалізації програми з МВФ, впровадження реформ в рамках Плану України на 2024–2027 роки та впровадження пропозицій з боку Європейської Комісії щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про створення Українського фонду.

Продемонстровані основні макропоказники економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки, схвалені постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1315 і враховані при доопрацюванні проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» під друге читання [13], за допомогою таблиці 2.

Щоб не допустити майбутні економічні кризи в Україні уряд міг би розглянути можливість впровадження наступних рекомендацій, що ґрунтуються на міграційній та демографічній політиці:

– *Заохочувати імміграцію кваліфікованих працівників.* Тобто прискорити розробку візових заявок для кваліфікованих працівників або створення стимулів для бізнесу наймати та навчати працівників-іммігрантів. Але на зараз це проблемно, оскільки не кожен хоче ризикувати власним життям.

**Основні прогнозні макропоказники економічного і соціального розвитку України
на 2024–2026 роки**

Показник	2024 рік	2025 рік	2026 рік
	(прогноз)		
Валовий внутрішній продукт:			
номінальний, млрд гривень	7 643	8 980,6	10 421,8
відсотків до попереднього року	104,6	106,8	106,6
Індекс споживчих цін:			
грудень до грудня попереднього року, відсотків	109,7	108,1	106,9
Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією Міжнародної організації праці, відсотків до робочої сили відповідного віку	18,7	17,7	15
Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн доларів США	-40 172	-27 044	-25 433

– *Заохочувати вітчизняну робочу силу полягає в інвестуванні в освітні та навчальні програми для розвитку вітчизняної робочої сили в секторах, які відчувають дефіцит робочої сили.*

– *Покращення соціальних послуг, а саме: надавати кращі соціальні послуги (охорона здоров'я та освіта)*

– *Заохочення зростання населення* – впровадження політики, спрямованої на заохочення зростання населення (пропонуючи стимули для подружніх пар мати більше дітей або покращуючи підтримку сімей з дітьми, а не вводити податок на дітей)

– *Усунути політичну нестабільність.* Війна, що триває в Україні, спричинила поглиблення економічної кризи. Уряд повинен працювати над вирішенням ситуації і сприяти стабільності в країні. Це допоможе залучити іноземні інвестиції та сприятиме економічному зростанню.

Таким чином, міграція населення є багатомірним явищем, яке ускладнюється внаслідок економічних та соціальних змін, що відбуваються в українському суспільстві за умов активізації світових процесів глобалізації та впливу світової економічної кризи. Негативні тенденції у розвитку багатьох сфер життя населення України – значний відтік кваліфікованих кадрів тощо, зумовлюють необхідність поглибленого вивчення міграції населення.

В історичному аспекті роботи з'ясовано, що зовнішні міграції в Україні стимулювалися економічними, соціальними, політичними, релігійними причинами, що призвело до чотирьох хвиль еміграції українців.

У роботі виявлено, що основними актуальними причинами посилення усіх типів міграції в Україні є: невдосконала міграційна нормативно-правова база; економічна нестабільність; ризиковані умови життя та проживання кожного українця в умовах війни; нестабільна підтримка з боку держави; соціальна незахищеність ВПО; посилення військового контролю щодо проходження ВЛК з боку військоматів;

небажання багатьох українців віддавати своє життя за країну, яке зумовлено корупційними діями з боку чиновників; неналежне утримання армії; нерівномірність у розміщенні продуктивних сил; погіршення екологічної ситуації; криміналізація суспільства тощо.

На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що війна в Україні дуже вплинула на демографічну та економічну ситуацію в країні. Війна, що триває з 2014 року та повторне вторгнення у 2022 році призвели до масового виїзду молодого населення, яке, за прогнозами, досягне 26 мільйонів до 2060 року. Міграційна криза призвела до зменшення кількості населення працездатного віку та збільшення кількості пенсіонерів та осіб з інвалідністю, що створює значні виклики для економіки країни.

Зменшення чисельності населення призвело до скорочення приватного споживання, експорту та іноземних інвестицій. Скорочення податкових надходжень і збільшення соціальних витрат також призвели до економічної кризи.

Так як чинна міграційна нормативно-правова база не розрахована на прибуття в Україну великої кількості трудових іммігрантів з метою участі у відновленні економіки у повоєнний період, очевидно, що повинні бути дії з боку законодавчої влади держави. А саме з цією метою необхідно схвалювати окремий закон, у якому були би визначені шляхи адаптації та інтеграції трудових іммігрантів.

Щоб запобігти майбутній економічній кризі, потрібно впроваджувати міграційну та демографічну політику, спрямовану на вирішення проблем, висвітлених у цьому дослідженні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Верховна Рада України. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Київ, 2022. 13 с. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1527959>

2. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні : аналіт. доп. / [В. Потапенко, А.

Головка, О. Валевський та ін.] ; за ред. В. Потапенка. – Київ : НІСД, 2023. – 33 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>

3. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 14.12.2003 р. № 1382–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>

4. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05.11.2015 № 761–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761- VIII>

5. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: розпорядження Кабінету міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/482-2017-%D1%80>

6. Про проведення пробного перепису населення: розпорядженням Кабінету міністрів України від 18 липня 2018 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2018-p>

7. Кудин С. І., Федик М. В., Фурман Д. Г. Управління людським капіталом в умовах пандемічної нестабільності. *Наукові перспективи*. 2022. № 4(22). С. 194–207. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4\(22\)-194-207](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-4(22)-194-207).

8. Подра О., Петришин Н. Міграційні процеси в Україні: обсяги, причини та наслідки. *Economic Analysis*. 2021. Volume 31. No. 3. URL: www.econa.org.ua.

9. Томашук І., Болтовська Л. Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-50>.

10. Черній, Л. В. Вплив інтенсивності міграційних процесів на соціально-демографічну ситуацію в Україні. Гуманітарний корпус: [збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії] – Випуск 52. – Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2024. – 120 с. – С.111. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/45396/Chernii-111-113.pdf?sequence=1>

11. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. *Українська правда*. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562>

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 №1315 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2024-2026 роки». <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-skhvalennia-osnovnykh-prohnoznykh-makropokaznykiv-ekonomichnoho-i-s1315-151223>

13. Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 №1315 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-2023-%D0%BF#Text>